

מראי מקומות- בבא קמא צ"ג

סהדי, ולכאוי' מכאן משמע דלא כזה [אם לא דאמרי' דתוס' הרא"ש פי' הגמ' כאן כא' הפירושים דלהלן], ולכאוי' יש לחלק מהתם, ויש לע' בזה). והלבוש (חור"מ תכ"א, י"ב) פי' באו"א, דאע"ג דאמר בפירוש שיהי' המכה פטור, מ"מ לא הו"ל להמכה לשמוע לו ולסמוך על דבריו, דהדבר ידוע שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו לקוטען לו, ואע"פ שאמר לו כן, הו"ל כמו מחילה בטעות, שסבור הי' לסבול, ואינו יכול לסבול. והסמ"ע (שם, כ"א) כ' דחייב משום דודאי סבר הנחבל שלא ישמע לו המכה, וא"כ ודאי לא הי' כוונתו לפוטרו באמת.

(ד) **משום פגם משפחה** - פי' הראב"ד ב' פשטים בזה, או כיון שיש פגם משפחה אינו יכול למחול, שהרי אינו יכול למחול פגם אחרים, או דכיון שיש פגם משפחה, אמרי' דמסתמא אין דעתו למחול. ושמעתי ממור"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א להעיר בביאור הראשון של הראב"ד, הרי החיוב כאן הוא רק חיוב להנחבל, ואף אם יש כאן פגם משפחה, ואינו יכול למחול על פגם שלהם, אבל כאן לכאוי' אין כאן מחילה על פגמם, שהרי פגם שלהם אינו בר תשלומין. אע"כ צ"ל דמחילה כאן אינו על החיוב תשלומין בשביל ההכאה, אלא בשביל עצם עשיית ההיזק, וממילא אין כאן תשלומין. וא"כ, בזה שפיר י"ל שאם מעשה ההיזק הוא היזק כלפי כל המשפחה, אז אפי' אם בפועל אינם יכול לתבוע בשביל הפגם שלהם, אולם סכ"ס אינו יכול למחול ולומר שאין כאן שום מעשה מזיק, ושפיר אמרי' שאינו יכול למחול מה שיש בה פגם משפחה. אולם שוב הק' מור"ר ע"ז, דאף שאינו יכול למחול המעשה היזק, אולם למה לא הוי מחילה על התשלומין, שהרי התשלומין הם רק אצל הנחבל עצמו. ואולי יש לדון בזה משום דהוי מחילה על דבר שלא בא לעולם, ויש לע' בזה. [ויש לע' אם יכולין לתלות שאלה זו גם בהשאלה שהבאנו לעיל לגבי האיסור הכאה, דאם המחילה הוא רק לגבי התשלומין, א"כ י"ל דודאי יהי' חייב משום איסור הכאה, אבל אם המחילה הוא על עיקר המעשה היזק, א"כ יש מקום לומר שגם יהי' פטור על האיסור הכאה (אף דודאי אין מוכח, דיי"ל דאף אם הכה עצמו אסור)]. **שוב מצאתי באילת השחר** שג"כ כ' כמור"ר, וע"ש עוד דדן לגבי

(א) **כל המוסר דין על חבריו הוא נענש תחלה וכו'** - פי' בשטמ"ק בשם ר' יהונתן, דמוטב הי' לו להביאנו לפני ב"ד של מטה ויגבה ממנו ממון, משימסרנו ביד עווננו שלא ישאיר לו שורש וענף, לפי שמתחבר זה עם שאר עוונותיו, ונמצא שיענש בהם באופן קשה טפי, וכשם שאינו מתמלא רחמים על חבריו, אלא נעשה עליו אכזרי, ג"כ מזכיר לו הקב"ה עוונותיו ומענישו. אולם הוסיף ברמ"ה שם דכל זה היכא דאית לי' ב"ד באתרי', אבל היכא דלית לי' ב"ד באתרי', א"נ אית לי' ואזל ולא אהני לי' (וכגון דלא ציית דינא- ריטב"א בר"ה טז:), אין המוסר דין נענש כלל, דמאי אית לי' למעבד. עוד כ' הר"ן בר"ה (ג: בדפיו) דהו"ל לשרה לומר לאברהם קודם שמסרה דינה לשמים.

(ב) **הכני פצעני ע"מ לפטור פטור- אולם ע' בשו"ע הרב** (הל' נזקי גוף ונפש, סעי' ד') שכ' דאסור להכות את חבריו אפי' אם נותן לו רשות להכותו, שהרי אין לאדם רשות על גוף עצמו להכותו, וכו', וא"כ אינו יכול ליתן רשות לאחר להכותו. אולם ע' במנחת חינוך (מ"ח, ב') שכ' דאם מוחל חבריו על ההכאה, ואומר לו הכני, הרי אין המכה עובר כלל. ובהגהות המוציא לאור במהדו' מכון ירושלים, הביאו מהרלב"ח (קונט' הסמיכה) דס"ל דמה שאמר הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור, משמע שהוא פטור ומותר לגמרי.

(ג) **לפי שאין אדם מוחל על ראשי אברים- פי' הרשב"א**, שאע"פ שאמר לו כן ע"מ לפטור, מתוך צערו או כעסו אומר כן, ולא בגמר דעת. ואף שאמר כן בפירוש, כ' הכובע ישועה דיי"ל דזהו בגדר אנן סהדי על מה שבלבו, דאז לא משגחנין על מה שאמר (ושמעתי ממור"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א, להעיר מכאן על מש"כ התוס' הרא"ש בקידושין [נ'], דמה דאמרי' דע"י אומדנא אמרי' דדברים שבלב הוי דברים, זהו רק היכא דבלבו התנה וכדו' על מה שעשה, אבל היכא דבא לעקור לגמרי דברים שבפיו, וכאילו לא אמר כלום, בזה לא אמרי' אנן

שוה רגע א' קודם ללידתה והרחל סמוך לגיזתה, אולם אין הדין כן, אלא משלם מה שהי' שוה בשעת הגזילה, דכל היכא דקנה גוף הגזילה בשינוי, ואינו חייב לשלם אלא דמים, חזרה השומא לשעת הגזילה. וכ' בחי' הגרנ"ט (קל"ב, ד"ה ובעיקר) דנראה מזה דס"ל להרא"ש דעיקר הקנין גזילה חל בשעת הגזילה, אלא שיש תנאי שישתנה הגזילה, אבל אם הקנין הי' נעשית אח"כ, אז יהי' חייב לשלם בשעת השינוי (וע' ברא"ש דבאמת כ' שהי' מסתבר לומר כן, אלא שכ' דבאמת אין הדין כן, ולא ביאר כ"כ למה, ולהנ"ל א"ש, דזהו הביאור הדברים, דעיקר הקנין נעשית בשעת הגזילה). **אולם ע' ברש"ש שכ' דמש"כ הרא"ש דמשלם כשעת הגזילה, זהו לשיטתו (שהבאנו לעיל) דס"ל שקונה גוף הפרה ג"כ, ולא רק הולד, ולכן שפיר י"ל דמשלם בשעת הגזילה, כיון שהכל קנוי לו, וצריך לשלם כפי מה שגזל. אבל לפי השי' דס"ל דאין הגזלן קונה הפרה, ורק קונה הולד, א"כ, כ' הרש"ש דפשוט הוא דצריך לשלם הפרה כפי מה שהי' שוה רגע א' קודם לידתה.**

(ח) **כלים אין, שיפן לא, וכו'- יש להק', למה לא תי' הגמ' בפשיטות, דתנא דמתני' מיירי בעצים משופין ועשאן כלים, ולכן אין שייך לדקדק כלים אין, שיפן לא. וביאר המהרש"א במהדו"ב דס"ל להמקשן דשינוי החוזר לא הוי שינוי, ולכן זה לא יהי' חשיב שינוי לקנות, וע"כ מיירי בעצים שלא היו משופין. וגם לאביי, דס"ל דשינוי החוזר הוי שינוי, הי' ק', למה לו להתנא לאשמעינן בכה"ג דגזל משופין ועשאן כלים, ליתני כפשוטו שגזל עצים ושיפן, וכו', ולזה תי' דמתני' בא לאשמעינן דאף שינוי דרבנן מהני בתורת שינוי.**

(ט) **תנא דידן קתני שינוי דרבנן וכו'- כ' הרא"ש (א') דלפי ר' אשי, דתי' דתנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני, א"כ שינוי דרבנן לא קנה כלל, וא"כ לפי"ז לאביי י"ל דנח' בזה תנא דמתני' ותנא דברייתא אם שינוי דרבנן קונה או לא. אולם ע' בחזון איש (י"ז, א') שהביא מתוס' לקמן (צו:), וכן מביאור הגר"א (שנ"ד, י"ט) בשם ר' ירוחם, דלא נח' דשינוי דרבנן קונה, ונח' רק איך לאוקים מתני', דניח"ל לר'**

החיוב על לאו דהכאה בנוגע זה, ע"ש באריכות.

(ה) **לשמור ולא לחלק לעניים- פרש"י דלא קרינא בה לשמור, דכיון דאמר ליי' חלקהו, תו לא דמפקיד ניהו, ומאן קתבע, דהעניים לא מצו לתובעו, כיון דלכל חד וחד הי' יכול לומר לאו לדידך יהיבנא אלא לאחריני. וכ' בשטמ"ק בשם ר' יהונתן דדוקא משום דנתנם לו לחלק לעניים הדין כן, דאילו נתנם לו לשמור, אף דשל עניים הם, מ"מ כיון דר' יוסף הי' הגבאי של עניים, אז הי' יכול לתובעם מהשמור, אע"כ דנתנם לו לחלק לעניים, ולכן נמצא שנסתלק ר' יוסף מאותו האיש לגמרי, ואם לא הי' מיקץ קייץ להו הי' פטור לגמרי. אולם ע' במחנה אפרים (שומרים ט"ז), שהביא מש"כ בשו"ת מהרי"ט (יו"ד ל"ט) דר' יוסף לא הפקידם אלא לשמירה בלבד, ומ"מ כיון דר' יוסף גופי' הי' פטור משמירה, כיון דלחלקם באו לידו, א"כ גם כי הפקידם אצל אחר, האחר פטור, דלא עדיף ממי שבא מחמתו. עוד הביא שי' ג' בזה, והוא שי' ראב"ן, דאפי' אם הבעלים נתנו הממון לר' יוסף לשמור, כיון דסכ"ס עומדים הם ליחלק, ממילא פטור משום דרשה דלשמור ולא לחלק.**

הגזול עצים

(ו) **גזל פרה מעוברת וילדה... משלם דמי פרה העומדת לילד- פרש"י, דהעודף ששוה עכשיו הולד והגיזה יותר שלו הוא, דקננהו בשינוי. ודייק הנמוקי יוסף (לג: בדפיו) מדבריו דס"ל דדוקא הולד והגיזה קונה הגזלן בשינוי, אבל גוף הפרה עדיין של הנגזל הוא, והגזלן משלם מה שהיו שוים טפי עם הולד ועם הגיזה. וכן הביא מהרא"ה (או הרא"ש, תלוי בהגירסא) בשם רבו, אבל הביא דבעל המאור ס"ל דהוי שינוי בגוף הפרה, והגזלן קונה גוף הפרה והרחל בשינוי. וכן ע' ברא"ש (סי' ג') שכ' דשאני פרה מליא מפרה סריקא, ולכן גם קונה גוף הפרה בשינוי.**

(ז) **משלם דמי פרה העומדת לילד- כ' הרא"ש (ג') דאע"ג דלכאור' משמע דמשלם מה שהי'**

מתני' כר"ש, מדקתני בסיפא דמשלם דמי פרה העומדת לילד, והיינו דלא כר"ש לקמן בברייתא. וכ' שכן ק' גם לרבא ולר' חייא בר אבין, דס"ל דליבון לא קנה אלא בסרק' סרוקי' או כברי' כברויי, א"כ אמאי לא משני הכי אמתני', דמשום הכי צריכין למתני ועשאן בגדים, משום דבליבון גרידא דכה"ג לא מהני. ות' דשפיר צריך הגמ' לתירוצים דלעיל, דמ"מ יהי' ק' דתיפוק ל' דמשעת טווי' קנה, דכל בגדים צריכים טווי' מקודם, וכ"ע מודו דטווי' הוי שינוי, ולכן הי' צריך לתרץ דמתני' מיירי בצמר טווי או בנמטי שאי"צ טווי'.

(ג) ר' שמעון בן יהודה הא דאמרן - הק' תוס', איך אמרי' דרשב"י ס"ל דשינוי במקומו עומד, הרי הוא פליג רק לענין צביעה, ומשום דלא חשיב ל' שינוי, אבל לענין טווי' ואריג מודה דהוי שינוי, וא"כ שפיר ס"ל דשינוי קונה. ות' מה דאמרי' אמרו דבר א', לאו דוקא הוא, אלא כולן בשיטה א' הן. אבל ע' ברשב"א דפליג על תוס' בזה, וס"ל דמה דס"ל לרשב"י דצביעה לא קנה, רבותא נקט, דאף צביעה לא קנה, וודאי טווי' ואריג לא קנה, וכ' שכן כ' הראב"ד.

אשי לאוקים מתני' בשינוי דאורייתא (וגם לפי אב"י י"ל דלא נח' המשנה והברייתא לדינא, אלא רק דמתני' מיירי בשינוי דרבנן, והברייתא בשינוי דאורייתא).

(י) **עצים ועשאן כלים, בוכאני- פי' תוס' דדוקא שינוי כי האי, שנעשה ע"י כן בוכני, מועיל, דחשיב שינוי מעשה, וכן אם עבדי' נסרים נמי מהני, אבל שיפוי שאין משתנה שמו בכך לא מהני. וכ' החזון איש (י"ז, כ"א) שאין כוונת תוס' לומר דכל שינוי מעשה צריך שינוי השם, שהרי כחשא דלא הדר, והזקינה, חשיבי שינוי מעשה אע"ג דלית בהו שינוי השם, אלא בשיפן הי' משמע להו לתוס' דלא חשיב שינוי שלהם שינוי בלא עשיית כלים. אולם ע' בפני יהושע דנראה שלא הבין כן, שהרי העיר דלעולם בכל שינוי מעשה איכא ג"כ שינוי השם, ותיפוק ל' מדין שינוי השם, וכ' דהכא מיירי בשינוי השם גרוע, וא"כ מדין שינוי השם גרידא לא מהני, ומשמע דבכל שינוי מעשה בעינן עכ"פ שינוי השם גרוע.**

(יא) **ורמינהי, לא הספיק, וכו'- כ' התורת חיים** דגם בלא תי' הגמ' לעיל הו"ל להגמ' להק' ברייתא דגזל עצים על המשנה דלא הספיק וכו', אלא שהי' ניה"ל מעיקרא למרמי ברייתא דהגזל עצים על מתני' דהכא, כיון דתרווייהו מיירי בגזל. והקקיון דיונה תי' דבלא זה הייתי אומר דברייתא דגזל עצים דהוי שינוי, היינו מתקנה דרבנן מפני תקנת השבים, משא"כ הא דלא הספיק וכו', דראשית הגז הוא, לא שייך לפוטרו מדין ראשית הגז משום דין תקנת השבים, אבל עכשיו דתי' הגמ' דתנא ברא ס"ל דשינוי דאורייתא הוא, שפיר הק' הגמ' דא"כ למה לא מהני לפטור חיובו מראשית הגז.

(יב) **אמר אב"י ל"ק, הא ר"ש הא רבנן- הק' הפני יהושע, א"כ למה הי' צריך אב"י לתרץ מעיקרא דמתני' מיירי בשינוי דרבנן, לימא דמתני' איירי שפיר בשינוי דאורייתא, אלא דמ"מ לא קנה בליבון גרידא, משום דס"ל כרבנן דפליגי על ר"ש, וס"ל דליבון גרידא לא קנה, וה"ה בעצים ושיפן דלא קני, משום דכי הדדי נינהו, ואין לומר משום שהי' רוצה ליישב מתני' אף לר"ש, דהא בלא"ה לא אתי**